

25/

Nové impulzy v próze 18. století

P/

Antoine François Prévost: Manon Lescaut

(vydáno 1731/1753)

[Narodil se v roce 1697 v Hesdinu, v severní Francii poblíž belgických hranic. Jeho otec byl královským úředníkem a Prévost nejprve studuje na jezuitské koleji La Flèche a v Rouenu. Po studiích se v roce 1711 stává vojákem. Posléze se chce stát členem jezuitského řádu, avšak dvakrát přeruší svůj noviciát, aby se opět vrátil na bojiště. V roce 1721 vstupuje do řádu benediktýnů, spolupracuje na monumentální biografickém slovníku francouzských církevních hodnostářů Gallia christiana a v roce 1726 je vysvěcen na kněze. Později však z kláštera prchá a uchyluje se do Londýna a později do Holandska. V Utrechtu vydává první čtyři svazky románu ve formě měmoárů hlavní postavy, Philosophe anglais ou Histoire de monsieur Cleveland, fils naturel de Cromwell, écrite par lui-même et traduite de l'anglais par l'auteur des Mémoires d'un homme de qualité. A nedlouho poté vydává i tři svazky Mémoires et aventures d'un homme de qualité, k jejichž vydání obdržel svolení již v roce 1728. Obsahem třetího svazku těchto Mémoires je dnes nejznámější Prévostovo dílo l'Histoire du chevalier des Grieux et de Manon Lescaut. Navzdory intenzivním literárním aktivitám je Prévost zadlužen a vrací se do Londýna, kde zakládá franouzsky psaný časopis představující anglickou kulturu a literaturu. Snaží se znovu vstoupit do řádu benediktýnů a později se stane almužníkem prince de Conti. Vydává několik dalších románů a překládá dva romány slavného anglického spisovatele Samuela Richardsona. Umírá v roce 1763.]

Ukázka převzata z: Antoine François Prévost, *Manon Lescaut*, Praha, Odeon, 1972, s. 23-40. Přeložila Jaroslava Vobrbová-Koutecká.

Formální charakteristika:

Román vyšel nejprve jako poslední ze tří svazků Mémoires et Aventures d'un homme de qualité qui s'est retiré du monde v roce 1731. V roce 1753 autor publikuje opravené a rozšířené vydání.

(...)

Bylo mi sedmnáct let a končil jsem svá filosofická studia v Amiensu, kam mě poslali rodiče, kteří jsou jednou z nejlepších p...ských rodin. Vedl jsem život tak mravný a tak spořádaný, že mě moji učitelé dávali za příklad celé koleji. Ne že bych byl vynakládal kromobyčejné úsilí na to, abych si tuto chválu zasloužil, ale mám povahu od přirozenosti mírnou a tichou: oddával jsem se studiu tak pilně z náklonnosti a byly mi přičítány jako ctnost i některé známky vrozeného odporu k neřesti. Můj původ, úspěšnost mých studií a můj dosti

25/ Nové impulzy v próze 18. století. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.

Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

příjemný zevnějšek způsobily, že mě všichni počestní lidé v městě znali a vážili si mne.

Skončil jsem své veřejné řečnické cvičení s pochvalou tak všeobecnou, že mi pan biskup, který byl přítomen, navrhl, abych vstoupil do stavu duchovního, kde – jak pravil – si dozajista dobudu větších poct než v řádu maltézských rytířů, pro který mě určili rodiče. Z jejich rozkazu nosil jsem už kříž a jméno rytíř des Grioux. Jelikož se blížily prázdniny, připravoval jsem se na návrat k otci, který mi slíbil, že mě brzy pošle do akademie.

(...)

Určil jsem den svého odjezdu z Amiensu. Běda! Kéž bych jej ustanovil na předešlý den! Byl bych otci přinesl veškerou svou nevinnost. Když jsem se v předvečer dne, kdy jsem měl opustit město, procházel se svým přítelem, který se jmenoval Tiberge, viděli jsme přijíždět arraský dostavník a sledovali jej až k hostinci, kam tyto povozy zajíždějí. Neměli jsme žádný jiný důvod než zvědavost. Vystoupilo z něho několik žen, které se ihned vzdálily; jedna z nich, velmi mladičká, však osaměla na dvoře, zatímco se letitý muž, který byl, jak se zdálo, jejím průvodcem, horlivě činil, aby vydobyl její zavazadla z košatiny povozu.

Zdála se mi tak půvabná, že já, který jsem nikdy nemyslel na rozdílnost pohlaví, ani se trochu pozorněji nepodíval na nějakou dívku, že já, pravím, jehož mravnosti a zdrženlivosti se každý obdivoval, jsem rázem vzplál takovou láskou, že se rovnala vytržení. Mou vadou bylo, že jsem byl nesmírně nesmělý a snadno přiveden z rovnováhy; tenkrát jsem však byl dalek toho, aby mě tato slabost brzdila, i přistoupil jsem k paní svého srdce.

Ačkoliv byla ještě mladší než já, přijala mé dvornosti bez rozpaků. Otázal jsem se jí, co ji přivádí do Amiensu a má-li zde někoho známého. Odpověděla mi prostosrdčně, že ji sem posílají rodiče, aby se stala jeptiškou. Láska mě osvítila již do té míry od oné pouhé chvílky, co se usídlila v mém srdci, že jsem tento záměr pokládal za smrtelnou ránu svým tužbám. Mluvil jsem s ní tak, že pochopila mé city, neboť byla mnohem zkušenější než já; posílali ji totiž do kláštera proti její vůli, bezpochyby proto, aby zabrzdili její sklon k rozkošnictví, který se již projevil a který pak přivodil všechna její i má neštěstí. Potíral jsem krutý úmysl jejich rodičů všemi důvody, které mi má rodící se láska a má scholastická výmluvnost mohly vnuknout.

Nepředstírala ani neoblomnou přísnost, ani pohrdání. Když se na chvíli odmlčela, řekla mi, že předvídá až příliš dobře, že bude nešťastná; ale že je to zřejmě vůle nebes, neboť jí neponechávají žádnou možnost, aby se tomu

vyhnula. Sladkost jejích očí, půvabný nádech smutku, s nímž pronášela tato slova, nebo spíše nátlak mého osudu, který mě strhoval do záhuby, mi nedovolily, abych třeba jen na okamžik váhal s odpovědí.

Ujistil jsem ji, chce-li jen trochu stavět na mé čestnosti a neskonalé lásce, kterou ve mně již vzbuzuje, že vynaložím svůj život na to, abych ji vysvobodil z tyranství jejích rodičů a učinil ji šťastnou. Nesčíslněkrát jsem žasl, když jsem o tom uvažoval, kde se tenkrát ve mně vzalo tolik odvahy a snadnosti, s nimiž jsem se vyjadřoval; leč láska by nebyla povyšována na božstvo, kdyby často nekonala zázraky.

Zahrnul jsem ji tisícerým naléháním. Má krásná neznámá dobře věděla, že v mém věku člověk neklame; přiznala se mi, kdybych ji jednoho dne dokázal vysvobodit, že by se domnívala, že je mi povinována něčím dražším než život. (...)

Po četných úvahách jsme neobjevili jinou cestu než útěk. Bylo nuto oklamat bdělost průvodčího, který byl člověk, na něhož bylo třeba mít ohled, ačkoliv byl pouhý sluha. Smluvili jsme se, že dám v noci připravit poštovní kolesku a že se časně zrána vrátím do hostince, dříve než se průvodce probudí; že se potají vytratíme a pojedeme rovnou do Paříže, kde se po svém příjezdu dáme oddat. Měl jsem asi padesát tolarů, ovoce svých drobných úspor; ona měla téměř dvakrát tolik. Představovali jsme si ve své dětské nezkušenosti, že se tato částka nikdy nevyčerpá, a neméně jsme spoléhali na zdar svých ostatních záměrů.

(...)

Spěchali jsme tak, že jsme přijeli do Saint-Denis před setměním. Jel jsem na koni vedle kolesky, takže jsme mohli rozmlouvat, jen když byli přepraháni koně [*sic*]; ale když jsme viděli, že jsme tak blízko Paříže, to znamená téměř v bezpečí, dopřáli jsme si času k občerstvení, neboť jsme od svého odjezdu z Amiensu nic nejedli. Třebaže jsem byl do Manon tak vášnivě zamilován, dovedla mě přesvědčit, že ona je neméně vášnivě zamilována do mne. Byli jsme ve svém laskání tak málo zdrženliví, že jsme neměli trpělivost čekat, až budeme sami. Naši postilióni a hostinský s hostinskou hleděli na nás s obdivem a pozoroval jsem, že jsou překvapeni, vidouce dvě děti našeho věku milující se, jak se zdálo, až k zběsilosti.

Naše svatební plány byly v Saint-Denis zapomenuty; obešli jsme podlouně práva církve a stali jsme se manžely, aniž jsme o tom uvažovali. Je jisto, že já bych byl při své něžné a stálé povaze býval po celý život šťasten, kdyby mi Manon byla bývala věrná. Čím více jsem ji znal, tím více nových

pomilováníhodných vlastností jsem na ní odhaloval.

(...)

Ponechal jsem jí vládu nad naším měšcem a starost o placení běžných výdajů. Povšiml jsem si zanedlouho poté, že náš stůl je hojněji opatřen a že si pořídila několik značně nákladných obleků. Protože mi nebylo neznámo, že nám jistě zbývá sotva dvanáct nebo patnáct pistolí, projevil jsem úžas na tímto zřejmým vzrůstem naší zámožnosti. Požádala mě se smíchem, abych si tím nelámal hlavu. „Neslíbila jsem vám,“ řekla mi, „že objevím peněžité zdroje?“ Miloval jsem ji příliš prostoduše, abych se snadno znepokojil.

Jednoho dne, když jsem odpoledne odešel do města a když jsem jí oznámil, že pobudu venku déle než obyčejně, byl jsem udiven, že mě po mém návratu nechala dvě nebo tři minuty čekat přede dveřmi. Obsluhovalo nás jen děvčátko, přibližně téhož věku jako my. Když mi přišla otevřít, otázal jsem se jí, proč jí to tak dlouho trvalo. Odpověděla mi rozpačitě, že neslyšela mé klepání. Zaklepal jsem toliko jednou; řekl jsem: „Ale proč jste mi tedy přišla otevřít, když jste mě neslyšela?“ Tato otázka ji zarazila tak, že nejsouc sdostatek duchapřítomná, aby na ni odpověděla, dala se do pláče ujišťujíc mě, že to není její vina a že jí paní zakázala otevřít dveře dříve, než pan B. odejde druhým schodištěm, které bylo spojeno s kabinetem. Byl jsem tak zmaten, že jsem neměl sílu vstoupit do bytu.

(...)

Zdálo se mi tak nemožné, aby mě Manon byla zradila, že jsem se obával, že se na ní dopustím urážky, budu-li ji podezřívát. Zbožňoval jsem ji, to bylo jisté; nedal jsem jí víc důkazů lásky, než se mi jich dostalo od ní: proč bych jí byl obviňoval, že je méně upřímná a méně stálá než já? Jaký důvod by mohla mít, aby mě klamala? Teprve před třemi hodinami mě zahrnula nejněžnějším laskáním a mé laskání přijímala s milostným zanícením; neznal jsem své srdce lépe než srdce její. Ne, ne, říkal jsem si znovu a znovu, není možno, aby mě Manon zradila. Ví dobře, že žiji toliko pro ni. Je jí příliš dobře známo, že ji zbožňuji, a to přece není důvod k nenávisti. (...)

Denis Diderot: Le neveu de Rameau

(napsáno asi mezi 1762-1773)

[Narodil se v roce 1713 v Langres do měšťanské rodiny nozíře. Studoval na jezuitské koleji a je mu určena církevní kariéra. Ve třinácti letech obdržel tonsuru a měl převzít kanovníckou prebendu po svém strýci. Ten však umírá předčasně bez závěti a Diderot tak beneficium nezíská. Sám toho nijak nelituje a odjíždí do Paříže, kde studuje na koleji d'Harcourt a posléze teologii na Sorboně. Účastní se kulturního života a učí se anglicky. Jeho první publikace jsou překlady dobových filozofických textů z angličtiny. V roce 1742 se seznamuje s Rousseauem, s nímž naváže přátelství. V roce 1746 vydává první vlastní filozofický text *Pensées philosophiques*, o dva roky později lascivní libertinský román *Les Bijoux indiscrets* a také soubor matematických rozprav. Jeho další spis *Lettre sur les aveugles à l'usage de ceux qui voient* je ihned zakázán a Diderot je uvězněn na zámku ve Vincennes. Tam jej přijde navštívit přítel Rousseau, který patrně také jím inspirován napíše svůj slavný filozofický esej (J. J. Rousseau: *Discours sur les sciences et les arts*). Zkušenost z vězení Diderota přivede k větší obezřetnosti, kvůli níž mnohá ze svých děl nechá vydat až posmrtně. V roce 1747 se pak Diderot spolu s d'Alembertem stávají hlavními editory francouzské Encyklopedie. Ačkoli se původně mělo jednat jen o překlad z angličtiny, nyní do ní její přispěvatelé píší vlastní články. Diderot se bude Encyklopedii věnovat do vydání posledního svazku v roce 1765 navzdory bořkosti z nedocení své práce, z tiskařských chyb a z přístupu vydavatele. Během této doby však také poroste jeho sláva osvícence, v roce 1750 jej přijímají do berlínské Akademie věd. Roku 1757 také propuká jeho roztržka s přítelem Rousseauem, která obě osobnosti vzdálí. Z potřeby získat peníze na věno své dcery v roce 1761 nabídne k prodeji svou knihovnu, o níž ihned projeví zájem jeho obdivovatelka ruská carevna Kateřina II. Ta knihovnu zakoupí, ale ponechá ji Diderotovi k užívání a zároveň jej jmenuje svým placeným knihovníkem. Tato velkorysost Diderota definitivně finančně zabezpečí, avšak také mu uškodí v očích ostatních, což se projeví za Revoluce. Diderot musí tuto laskavost oplatit a v letech 1773-1774 přijíždí do Petrohradu. Vyčerpávající cesta však oslabí jeho zdraví. Po návratu do Francie především uspořádává většinu svého zatím nevydaného díla a připravuje jeho souborné vydání, ke kterému však nedojde. Umírá v Paříži v roce 1784. Na rozdíl od Voltaira a Rousseaua tedy jeho myšlenky nejsou všeobecně známy, a tudíž není jeho význam za Revoluce doceněn. K tomu dojde až v 19. století.]

Ukázka převzata z: Denis Diderot, *Le Neveu de Rameau*, Paříž, Pléiade, 1935. Přeložil Otakat Novák v Denis Diderot, *Jeptiška, Rameauův synovec, Jakub Fatalista a jeho pán*, Praha, Odeon, 1977, s. 169-171 a 194-196.

Formální charakteristika:

Román ve formě dialogu. Diderot text za svého života nevydal tiskem a nejspíš tajil jeho existenci, neboť patřil mezi díla, která měla z opatrnosti vyjít až po autorově smrti. Když se tak stalo, jedna kopie rukopisu putovala s Diderotovou knihovnou do Ruska a další jeden či dva opisy zůstaly ve Francii. Po několika letech se od ruského známého o díle, které v Rusku kolovalo rukopisně, dozvěděl a poskytl ho Goetheovi. Ten jím byl tak okouzlen, že jej přeložil do němčiny a vydal v roce 1805. Z tohoto překladu byl porřizen francouzský překlad vydaný v roce 1821. Tak se dílo stalo známým i ve Francii. Ale teprve v roce 1891 Georges Monval náhodou mezi rukopisy zakoupenými v pařížském antikvariátu našel Diderotovu vlastnoruční kopii původního textu, z níž vycházejí pozdější francouzská vydání díla.

Qu'il fasse beau, qu'il fasse laid, c'est mon habitude d'aller sur les cinq heures du soir me promener au Palais-Royal. C'est moi qu'on voit toujours seul, rêvant sur le banc d'Argenson. Je m'entretiens avec moi-même de politique, d'amour, de goût ou de philosophie ; j'abandonne mon esprit à tout son libertinage ; je le laisse maître de suivre la première idée sage ou folle qui se présente, comme on voit, dans l'allée de Foi, nos jeunes dissolus marcher sur les pas d'une courtisane à l'air éventé, au visage riant, à l'œil vif, au nez retroussé, quitter celle-ci pour une autre, les attaquant toutes et ne s'attachant à aucune. Mes pensées ce sont mes catins. Si le temps est trop froid ou trop pluvieux, je me réfugie au café de la Régence. Là, je m'amuse à voir jouer aux échecs. Paris est l'endroit du monde, et le café de la Régence est l'endroit de Paris où l'on joue le mieux à ce jeu ; c'est chez Rey que font assaut le Légal profond, Philidor le subtil, le solide Mayot ; qu'on voit les coups les plus surprenants et qu'on entend les plus mauvais propos ; car si l'on peut être homme d'esprit et grand joueur d'échecs comme Légal, on peut être aussi un grand joueur d'échecs et un sot comme Foubert et Mayot. Une après-dînée j'étais là, regardant beaucoup, parlant peu et écoutant le moins que je pouvais, lorsque je fus abordé par un des plus bizarres personnages de ce pays où

At' je pěkně nebo ošklivo, mám ve zvyku jít se k páté odpoledne projít do Palais-Royal. To mne tam vždycky bývá vidět osamělého, jak rozjímám na d'Argensonově lavičce. Rozmlouvám sám se sebou o politice, o lásce, o vkusu nebo o filozofii. Úplně popouštím uzdu nevázanosti svého ducha. Dovoluji mu, aby sledoval první moudrou nebo pošetilou myšlenku, která se mu namane, tak jak vidáme v Allée de Foy naše mladé zhyralce, jak se věší na paty nějaké drze vypadající kurtizáně se smějící se tváří, s jiskrnými očima, a obrnutým nosíkem, jak ji opouštějí pro jinou, jak dotírají na všechny a nepřidávají se k žádné. Mé myšlenky jsou mé děvky. Je-li počasí příliš chladné nebo příliš deštivé, uchyluji se do Café de la Régence; bavím se tam tím, že se dívám, jak hraje v šachy. Paříž je oním místem na světě a Café de la Régence oním místem v Paříži, kde se tato hra hraje nejlépe; právě u Reye se utkávají hluboký Légal, bystrý Philidor a důkladný Mayot; právě tady je možno uvidět nepřekvapivější tahy a slyšet nejhorší řeči; neboť může-li být někdo duchaplný člověk a velký šachista jako Légal, může být také velký šachista a hlupák jako Foubert nebo Mayot. Jednou jsem tam byl po poledni, mnoho jsem přihlížel, málo mluvil a

Dieu n'en a pas laissé manquer. C'est un composé de hauteur et de bassesse, de bon sens et de déraison ; il faut que les notions de l'honnête et du déshonnête soient bien étrangement brouillées dans sa tête, car il montre ce que la nature lui a donné de bonnes qualités sans ostentation, et ce qu'il en a reçu de mauvaises sans pudeur. Au reste, il est doué d'une organisation forte, d'une chaleur d'imagination singulière, et d'une vigueur de poumons peu commune. Si vous le rencontrez jamais et que son originalité ne vous arrête pas, ou vous mettez vos doigts dans vos oreilles, ou vous vous enfuyez. Dieux, quels terribles poumons ! Rien ne dissemble plus de lui que lui-même. Quelquefois il est maigre et hâve comme un malade au dernier degré de la consommation ; on compterait ses dents à travers ses joues, on dirait qu'il a passé plusieurs jours sans manger, ou qu'il sort de la Trappe. Le mois suivant, il est gras et replet comme s'il n'avait pas quitté la table d'un financier, ou qu'il eût été renfermé dans un couvent de Bernardins. Aujourd'hui en linge sale, en culotte déchirée, couvert de lambeaux, presque sans souliers, il va la tête basse, il se dérobe, on serait tenté de l'appeler pour lui donner l'aumône. Demain poudré, chaussé, frisé, bien vêtu, il marche la tête haute, il se montre, et vous le prendriez à peu près pour un honnête homme. (...)

Il m'aborde. « Ah ! ah ! Vous voilà, monsieur le philosophe ; et que faites-vous ici parmi ce tas de fainéants ? Est-ce que vous perdez aussi votre temps à pousser le boi ?... » (c'est ainsi qu'on appelle par mépris jouer aux échecs ou aux dames.)

moi.

Non, mais quand je n'ai rien de mieux à faire, je m'amuse à regarder un instant ceux qui le

poslouchal co nejméně, když tu se ke mně přidal jeden z nejroztodivnějších chlapíků této země, které jich Bůh nedal poskrovnu. Pojmy o tom, co je počestné a co nepočestné, musí být divně pomíchané v jeho hlavě, neboť ukazuje své dobré vlastnosti, aniž se jimi chlubí, a beze studu vlastnosti špatné, jimiž ho obdarila příroda. Kromě toho je nadán statnou tělesnou konstrukcí, jedinečně zanícenou obrazností a neobyčejně silnými plícemi. Jestliže ho potkáte a jeho podivínství vás nezaujme, pak si buď zacetete uši, anebo prchnete. Bohové, jaké jsou to brozné plíce! Nic se mu nepodobá méně než on sám. Někdy je hubený a vyzábblý jako nemocný, který je v nejvyšším stadiu souchotin; daly by se mu spočítat zuby skrze tváře; řekli byste, že několik dní nejedl nebo že právě vyšel z kláštera trapistů. Příští měsíc je vykermený a tlustý, jako by byl neopustil tabuli nějakého finančníka nebo byl zavřený v klášteře bernardinů. Dnes je ve špinavém prádle, v roztrhaných kalhotách, pokrytý cáry, skoro bez bot, chodí se svěšenou hlavou, vyhýbá se, byli byste v pokušení na něho zavolat, abyste mu dali almužnu. Zítřka je napudrovaný, obutý, nakadeřený, dobře oblečený, kráčí s hlavou vzhůru, pyšní se, málem byste jej pokládali za slušného člověka. (...)

Osloví mě... „Vida, vida, tak vy tady, pane filozofe; copak tu mezi těmi povaleči děláte? Vy také maríte svůj čas postrkováním dřívěk?“ (Tak se totiž opovržlivě říká hře v šachy nebo v dámu.)

Já. - To ne; ale když nemám nic lepšího na práci, pak se chvíli bavím tím, že se dívám na ty, kdo jimi dobře postrkují.

poussent bien.

lui.

En ce cas, vous vous amusez rarement ; excepté Légal et Philidor le reste n'y entend rien.

moi.

Et M. de Bissy donc ?

lui.

Celui-là est en joueur d'échecs ce que Mlle Clairon est en actrice : ils savent de ces jeux l'un et l'autre tout ce qu'on en peut apprendre. (...)

lui.

... Imaginez l'univers sage et philosophe ; convenez qu'il serait diablement triste. Tenez, vive la philosophie, vive la sagesse de Salomon : boire de bons vins, se gorger de mets délicats, se rouler sur de jolies femmes, se reposer dans des lits bien mollets ; excepté cela, le reste n'est que vanité.

moi.

Quoi ! défendre sa patrie ?...

lui.

Vanité ! Il n'y a plus de patrie : je ne vois d'un pôle à l'autre que des tyrans et des esclaves.

moi.

Servir ses amis ?...

lui.

Vanité ! Est-ce qu'on a des amis ? Quand on en aurait, faudrait-il en faire des ingrats ? Regardez-y bien, et vous verrez que c'est presque toujours là ce qu'on recueille des services rendus. La reconnaissance est un fardeau, et tout fardeau est fait pour être secoué.

On. - V tom případě se bavíte zřídka kdy; s výjimkou légala nebo Philidora tomu nikdo nerozumí.

Já. - Ale přece snad pan de Bissy!

On. - Ten je asi takovým šachistou, jako je slečna Claironová herečkou. Ze své hry umějí jeden jako druhý všechno, čemu je možné se naučit. (...)

On. - ... Představte si, že by svět byl moudrý a filozofický; přiznejete, že by byl po čertech smutný. Podívejte se, at' žije filozofie, at' žije moudrost Salamounova: pít dobré víno, cpát se jemnými jídly, válet se po bezkrajích ženách, odpočívat měkoučkých postelích; všechno ostatní je jenom marnost.

Já. - Cože! A bránit vlast?

On. - Marnost! Vlast už není; od pólu k pólu vidím samé tyrany a otroky.

Já. - A sloužit přátelům?

On. - Marnost! Cožpak máme přátele? A kdybychom je měli, měli bychom z nich dělat nevděčníky? Dobře pozorujte a uvidíte, že za prokázané služby skoro vždycky sklízíte právě tohle. Vděčnost je břemenem a každé břemeno je určeno k tomu, aby bylo setřeseno.

moi.

Avoir un état dans la société et en remplir les devoirs ?...

lui.

Vanité ! Qu'importe qu'on ait un état ou non, pourvu qu'on soit riche, puisqu'on ne prend un état que pour le devenir. Remplir ses devoirs, à quoi cela mène-t-il ? à la jalousie, au trouble, à la persécution. Est-ce ainsi qu'on s'avance ? faire sa cour, morbleu ! voir les grands, étudier leurs goûts, se prêter à leurs fantaisies, servir leurs vices, approuver leurs injustices : voilà le secret.

moi.

Veiller à l'éducation de ses enfants ?...

lui.

Vanité ! C'est l'affaire d'un précepteur.

moi.

Mais si ce précepteur, pénétré de vos principes, néglige ses devoirs, qui est-ce qui en sera châtié ?

lui.

Ma foi, ce ne sera pas moi, mais peut-être un jour le mari de ma fille ou la femme de mon fils.

moi.

Mais si l'un et l'autre se précipitent dans la débauche et les vices ?

lui.

Cela est de leur état.

(...)

Já. - A co mít ve společnosti nějaké postavení a plnit povinnosti, které ukládá?

On. - Marnost! Co na tom záleží, má-li člověk nějaké postavení nebo ne, jenom když je bohatý, protože postavení se získává jenom za tím účelem, aby se člověk bohatým stal. Plnit své povinnosti, kampak to vede? K žárlivosti, zmatku, pronásledování. Cožpak se člověk tímto způsobem vyšine? Klanět se, u všech všudy, klanět se, vídat velmože, studovat jejich záliby, propůjčovat se jejich rozmarům, sloužit jejich neřestem, schvalovat jejich nespravedlnosti: tak se na to musí.

Já. - A co pečovat o výchovu svých dětí?

On. - Marnost! To je věc vychovatelova.

Já. - Když však vychovatel, proniknutý vašimi zásadami, bude svoje povinnosti zanedbávat, kdo za to bude potrestán?

On. - Na mou věru, já to nebudu, ale jednoho dne možná manžel mé dcery nebo žena mého syna.

Já. - Ale co když jeden jako druhý propadnou prostopášnostem a neřestem?

On. - To už patří k jejich stavu.

(...)

B/